

Зовнішня торгівля товарами України з країнами ЄС: вартісний вимір

Тоцька Олеся

Totska.Olesia@vnu.edu.ua

професор кафедри фінансів,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

43021 Луцьк – вул. Винниченка, 28

АНОТАЦІЯ

Україна намагається стати повноправним членом ЄС. У 2022 році вона отримала статус кандидата на вступ до ЄС. Зовнішня торгівля України з країнами ЄС займає вагомую частку в її загальній зовнішній торгівлі: у 2021 р. експорт товарів з України до ЄС склав 26,792,969.3 тис. дол. США або 39.36 % від загальної суми експорту українських товарів; імпорт товарів з ЄС до України склав 28,954,281.2 тис. дол. США або 39.75 % від загальної суми імпорту товарів в Україну. Однак війна в Україні внесла свої корективи в торгівлю товарами між Україною та ЄС. Метою статті є проаналізувати вартісні показники зовнішньої торгівлі товарами України з ЄС в 2021 році та визначити вплив війни на експортно-імпортні операції України з ЄС в 2022 році. На першому етапі дослідження проведено АВС-аналіз країн ЄС окремо за показниками експорту товарів з України й імпорту товарів в Україну. На другому етапі дослідження було здійснено структурний аналіз показників експорту/імпорту для тих восьми країн, які в обох випадках потрапили до групи А (Польща, Італія, Німеччина, Нідерланди, Іспанія, Угорщина, Чехія, Словаччина), задля визначення товарів з найбільшим експортним/імпортним потенціалом в 2021 р. На третьому етапі дослідження проаналізовано показники експорту/імпорту товарів між Україною та ЄС за 2022 р.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: експорт, імпорт, товари, Україна, країни ЄС

Отримано : 14/02/2023

Переглянуто: 23/03/2023

Прийнято : 24.03.2023

1. Вступ. Україна є європейською країною та прагне приєднатися до Європейського Союзу (ЄС). Наразі вона отримала статус кандидата на вступ до ЄС. Одним із напрямів зближення та співпраці України з країнами ЄС є взаємна зовнішня торгівля товарами та послугами. Цьому сприяють і зручне географічне розташування України, і спільні кордони з деякими країнами-членами ЄС. Зокрема, в 2021 р. Україна експортувала до ЄС товарів на суму 26,792,969.3 тис. дол. США, що склало 39.36 % від загальної суми (68,072,328.8 тис. дол. США) експорту українських товарів. За цей же період в Україну було імпортовано з ЄС товарів на суму 28,954,281.2 тис. дол. США, що склало 39.75 % від загальної суми (72,843,126.6 тис. дол. США) імпорту товарів в Україну (Державна служба статистики України, 2022а, 2022b). Оскільки торгівля України з країнами ЄС займає вагомую частку в її загальній зовнішній торгівлі, тому доцільно більш детально проаналізувати фінансові аспекти таких взаємовідносин. Особливо це актуально в контексті стратегії економічного відновлення України після війни.

2. Огляд літератури. Зовнішньоекономічні зв'язки України з країнами ЄС проаналізовано в численних наукових публікаціях. Їх можна розділити на три групи:

1. Співпраця України з однією країною ЄС.
2. Співпраця України з декількома країнами ЄС.
3. Співпраця України з ЄС загалом.

Щодо першого напрямку, то Е. Kastakova та D. Vebiakova (2016) дослідили розвиток зовнішньоторговельних відносин між Словацькою Республікою та Україною. На основі аналізу глобалізаційних процесів, що відбуваються в Україні, та зовнішньої торгівлі, ними здійснено SWOT-аналіз перспектив зовнішньоторговельних відносин Словаччини та України.

Когоvaichenko та Shevchenko (2015) розглянули динаміку та структуру торгівлі України з ФРН з метою дослідження механізму поширення криз через зовнішньоторговельні зв'язки між країнами. Ними досліджено закономірності поширення локальних кризових явищ до регіонального рівня. Використано гравітаційну модель для визначення ступеня впливу кризових явищ на національну економіку та двосторонню торгівлю.

Lazhnik й ін. (2019) дослідили сучасний стан економічних зв'язків між Україною та Чехією, визначили основні тенденції сучасної товарної торгівлі між Україною та Чехією, а також дослідили регіональну структуру зовнішньої торгівлі України з Чехією.

Lazhnik й ін. (2020) дослідили стан українсько-польських двосторонніх торговельних зв'язків, виявили регіональні особливості та диспропорції в торгівлі українськими товарами з Польщею. Для

25 областей України розраховано коефіцієнти збалансованості та зв'язності товарної торгівлі з Польщею.

Motoryn й ін. (2020) визначили детермінанти асиметрії зовнішньоторговельного обороту між Україною та Польщею на основі аналізу показників конкурентоспроможності досліджуваних країн у період 2003–2017 рр. Ними зроблено акцент на розрахунку порівняльних переваг окремих товарних позицій у польському експорті на внутрішньому ринку України, оцінено потенційні напрями інтенсифікації двосторонньої торгівлі.

Pidhirna (2011) проаналізувала рівні відкритості національних економік України та Румунії для зовнішньої торгівлі та інвестицій, систематизувала напрями відкритості національних переваг і запропонувала заходи щодо нарощування темпів розвитку зовнішньоторговельних операцій, які значною мірою чинять вплив на відкритість ринків.

Totska (2022a, 2022d) здійснила прогнозне моделювання зовнішньої торгівлі між Україною та Румунією окремими групами товарів агропромислового комплексу; детальний аналіз фінансових аспектів торгівлі продуктами сільського господарства України та Румунії.

Щодо другого напрямку, то Vlikhar (2009) проведено дослідження емпіричної оцінки впливу країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) на показники української економіки. Проаналізовано взаємну причинність між показниками промислового виробництва і ВВП країн ЦСЄ та України.

Didkovska (2013) розробила регресійні моделі, що описують показники товарного експорту та імпорту України із Західною Європою.

Matyushenko й ін. (2021) оцінили сучасний стан співпраці між Україною та скандинавськими країнами й визначили найважливіші чинники її подальшого розвитку в умовах нової промислової революції. Виявлено, що економічна дипломатія відіграє життєво важливу роль у встановленні та розширенні торговельних відносин.

Moroz й ін. (2017a) у своєму дослідженні розглянули основні тенденції та перспективи розвитку торговельних відносин між Україною та країнами Вишеградської області. Результати проведеного ними аналізу експортної торгівлі України з країнами V4 показали, що операції країни з Польщею, Чехією та Словаччиною були зосереджені переважно на сировині, а експорт машинобудівного сектору до Угорщини демонстрував суттєве зростання. Водночас погані економічні умови та високий рівень інфляції в Україні спричинили зниження імпортової торгівлі товарами, зокрема, з країнами V4.

У дослідженні Naguova й ін. (2018) оцінено розвиток експорту товарів між Україною та країнами Вишеградської області. Виявлено, що на експортні операції України впливають експорт до інших торгових партнерів та ВВП на душу населення країни. Найсильніший позитивний

зв'язок із українським експортом із групи V4 має Польща. Виявлено, що коли ВВП на душу населення відповідної країни зростає, експорт до цієї країни зменшується. Значною мірою експорт України орієнтований на продукцію рослинного походження.

Щодо третього напрямку, то Koliadenko й ін. (2020) дослідили стан, перспективні напрями українського експорту сільськогосподарської продукції до країн ЄС та впровадили ефективне прогнозування за допомогою методу математичного моделювання неперервної системи аперіодичних складових.

Lyskova (2017) проілюструвала динаміку обсягів зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС у 2008–2015 рр. та основними торговельними партнерами України в ЄС. Нею визначено найгостріші проблеми розвитку торговельних відносин між Україною та ЄС у сільському господарстві.

Polkovnuchenko та Nahornyi (2018) оцінили рівень реалізації національних інтересів України у зовнішній торгівлі з Євросоюзом. Ними запропоновано шляхи захисту національних інтересів України на європейському векторі зовнішньої торгівлі.

Tsygankova й ін. (2020) присвятили своє дослідження характеристикам партнерства між Україною та ЄС у контексті Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (DCFTA), яка набула чинності 1 вересня 2017 р. та є частиною Угоди про асоціацію. Ними кількісно оцінено динаміку показників розвитку економіки України та зовнішньоекономічної сфери. Ними вказано на наявну асиметрію торговельно-економічної інтеграції України та ЄС, яка проявляється у технологічній диспропорції, експорті сировини з України та високотехнологічному імпорті, негативному сальдо та постійному зростанні від'ємного сальдо торгівлі України.

Vošta й ін. (2016) проаналізували ключові питання двостороннього співробітництва між ЄС та Україною в рамках ініціативи «Східне партнерство». Особлива увага приділяється політичній та економічній складовій цієї взаємодії, зокрема належному врядуванню, підписанню угод про асоціацію та формуванню DCFTA.

У дослідженні Yatsenko й ін. (2020) запропоновано модернізувати формат торговельної інтеграції України з ЄС у контексті імплементації DCFTA. Пріоритетними визначено три основні вектори оновлення Угоди: поглиблення галузевої інтеграції; збільшення безмитного експорту на ринок ЄС; скасування нетарифних заходів, що обмежують торгівлю з ЄС, а також підписання низки угод для зазначеної вище мети.

Окрім того, цікавим є дослідження Vasylieva (2021), яка вивчала динаміку цін на основні продукти рослинництва та тваринництва в Україні та сусідніх країнах ЄС. Звернемо увагу й на дослідження зовнішньої торгівлі України на регіональному рівні Malyarets й ін. (2022), Moroz й ін. (2017b) та загальнодержавному рівні Totska (2022b).

3. Методологія. Метою статті є проаналізувати вартісні показники зовнішньої торгівлі товарами України з ЄС в 2021 році та визначити вплив війни на експортно-імпорتنі операції України з ЄС в 2022 році. Для її досягнення на першому етапі буде використано АВС-аналіз, з допомогою якого всі країни ЄС буде розподілено на такі три групи:

А – держави з великим обсягом українського експорту (близько 80 % у загальному обсязі експорту з України до ЄС);

В – країни з середнім рівнем експорту товарів з України (близько 15 %);

С – держави з невеликим обсягом закупівель українських товарів (близько 5 %).

Аналогічну класифікацію країн ЄС буде здійснено на основі показників імпорту товарів з ЄС в Україну.

АВС-аналіз ґрунтується на методі Парето (20/80), згідно з яким 20 % від загальної кількості об'єктів дає зазвичай близько 80 % результатів.

Зауважимо, що О. Л. Тоцька (2022с) використала АВС-аналіз для класифікації країн ЄС за обсягом українського експорту зернових культур, жирів та олії в 2021 р.

На другому етапі для тих країн, які в обох випадках потрапили до групи А, тобто виявилися найбільшими зовнішньоторговельними партнерами України з ЄС, буде здійснено структурний аналіз показників експорту/імпорту.

На третьому етапі дослідження буде проаналізовано показники експорту й імпорту товарів між Україною та ЄС за 2022 р.

Для аналізу буде використано дані з офіційного сайту Державної служби статистики України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях), а також Міністерства економіки України.

4. Результати.

4.1. Український експорт товарів до ЄС. Показники експорту товарів з України в 27 країн ЄС відобразимо в **Таблиці 1**. Також у ній обчислимо частку та накопичену частку кожної держави в загальному обсязі експорту українських товарів до ЄС. І насамкінець визначимо групу, в яку вони потрапляють за результатами АВС-аналізу. Зауважимо, що країни в **Таблиці 1** розміщені в порядку спаду показника експорту товарів.

Таблиця 1. Зовнішня торгівля України товарами з ЄС – Експорт, 2021 (тис. дол. США)

Країна	Експорт	Частка в загальному обсязі експорту до ЄС, %	Накопичена частка в загальному обсязі експорту до ЄС, %	Група АВС
Poland	5,227,413.1	19.5	19.5	A
Italy	3,469,269.2	12.9	32.5	A
Germany	2,866,373.4	10.7	43.2	A
Netherlands	2,262,530.2	8.4	51.6	A
Spain	1,677,241.7	6.3	57.9	A
Hungary	1,622,073.1	6.1	63.9	A
Romania	1,543,445.3	5.8	69.7	A
Czechia	1,414,558.4	5.3	75.0	A
Slovakia	999,275.1	3.7	78.7	A
Austria	915,155.5	3.4	82.1	B
France	896,493.5	3.3	85.4	B
Bulgaria	835,270.9	3.1	88.6	B
Belgium	659,034.3	2.5	91.0	B
Lithuania	576,917.6	2.2	93.2	B
Portugal	341,202.1	1.3	94.5	B
Latvia	288,575.1	1.1	95.5	C
Denmark	285,816.4	1.1	96.6	C
Greece	212,785.1	0.8	97.4	C
Estonia	168,628.9	0.6	98.0	C
Finland	110,813.2	0.4	98.4	C
Sweden	107,554.5	0.4	98.8	C
Ireland	97,882.3	0.4	99.2	C
Slovenia	75,524.5	0.3	99.5	C
Cyprus	47,441.0	0.2	99.7	C
Croatia	45,742.3	0.2	99.8	C
Malta	30,209.6	0.1	99.9	C
Luxembourg	15,743.2	0.1	100.0	C
EU 27	26,792,969.3	100.0	-	-

Джерело: Авторські розрахунки за даними Державної служби статистики України (2022a)

Отже, до групи А увійшло дев'ять країн ЄС: Польща, Італія, Німеччина, Нідерланди, Іспанія, Угорщина, Румунія, Чехія, Словаччина. У 2021 р. до кожної з них було експортовано українських товарів на суму від USD 999.3 млн до USD 5,227.4 млн. Частка цих країн у загальній сумі українського експорту товарів до ЄС перебувала в межах від 3.7 до 19.5 %.

Група В об'єднала шість країн ЄС: Австрія, Франція, Болгарія, Бельгія, Литва, Португалія. Обсяг закупівель ними українських товарів перебував у межах від USD 341.2 млн до USD 915.2 млн. Їх внесок у загальну суму експорту товарів до ЄС перебував у межах від 1.3 до 3.4 %. Різниця між нижньою позицією експорту в групі А (USD 999.3 млн) та верхньою в групі В (USD 915.2 млн) склала USD 84.1 млн.

До групи С увійшли 12 країн ЄС: Латвія, Данія, Греція, Естонія, Фінляндія, Швеція, Ірландія, Словенія, Кіпр, Хорватія, Мальта, Люксембург. До кожної з них експорт товарів з України був меншим USD 300 млн. Їх частка в загальній сумі експорту товарів до ЄС була в межах від 0.1 до 1.1 %. Різниця між нижньою позицією експорту в групі В (USD 341.2 млн) та верхньою в групі С (USD 288.6 млн) склала USD 52.6 млн.

Загалом розкид експортних сум коливався від USD 15.7 млн до USD 5,227.4 млн. Зауважимо, що експорт українських товарів здійснювався до всіх країн ЄС.

Результати проведеного АВС-аналізу країн ЄС за вартістю українського експорту товарів у 2021 р. показано на **Рис. 1**.

Група країн	Кількість країн	Частка країн, %	Вартість експорту, тис. дол. США	Частка експорту, %
А	9	33.3	21,082,179.6	78.7
В	6	22.2	4,224,073.8	15.8
С	12	44.4	1,486,715.9	5.5
Разом	27	100.0	26,792,969.3	100.0

Рисунок 1. Результати АВС-аналізу країн ЄС за вартістю українського експорту товарів у 2021 р.

Джерело: Авторські розрахунки на основі даних з Таблиці 1

Як бачимо, в 2021 р. третина країн ЄС придбали українських товарів на суму USD 21,082.2 млн (78.7 % українського експорту товарів до ЄС); 22.2 % країн ЄС – на суму USD 4,224.1 млн (15.8 %); 44.4 % країн ЄС – на суму USD 1,486.7 млн (5.5 %). Тобто левову частку товарів (94.5 %) було експортовано з України до 55.5 % країн ЄС (групи А і В).

4.2. Імпорт товарів в Україну з ЄС. Показники імпорту товарів в Україну з 27 країн ЄС відобразимо в **Таблиці 2**. Також у ній обчислимо частку та накопичену частку кожної держави в загальному обсязі імпорту товарів з ЄС в Україну; визначимо групу, в яку вони потрапляють за результатами АВС-аналізу. Зауважимо, що країни в **Таблиці 2** розміщені в порядку спаду показника імпорту товарів.

Таблиця 2. Зовнішня торгівля України товарами з ЄС – Імпорт, 2021 (тис. дол. США)

Країна	Імпорт	Частка в загальному обсязі імпорту з ЄС, %	Накопичена частка в загальному обсязі імпорту з ЄС, %	Група АВС
Germany	6,284,374.9	21.7	21.7	A
Poland	4,962,500.1	17.1	38.8	A
Italy	2,675,493.0	9.2	48.1	A
France	1,764,887.6	6.1	54.2	A
Hungary	1,571,028.5	5.4	59.6	A
Czechia	1,480,804.9	5.1	64.7	A
Lithuania	1,290,895.4	4.5	69.2	A
Netherlands	1,012,585.8	3.5	72.7	A
Spain	975,882.5	3.4	76.0	A
Slovakia	923,213.6	3.2	79.2	A
Austria	860,067.0	3.0	82.2	B
Romania	796,433.7	2.8	85.0	B
Belgium	752,305.6	2.6	87.6	B
Sweden	724,637.9	2.5	90.1	B
Bulgaria	542,297.9	1.9	91.9	B
Greece	495,622.7	1.7	93.6	B
Finland	306,066.4	1.1	94.7	B
Denmark	305,260.6	1.1	95.8	C
Slovenia	287,793.7	1.0	96.7	C
Ireland	231,456.2	0.8	97.5	C
Latvia	210,303.4	0.7	98.3	C
Estonia	169,808.0	0.6	98.9	C
Malta	116,047.5	0.4	99.3	C
Portugal	88,770.4	0.3	99.6	C
Croatia	67,379.3	0.2	99.8	C
Cyprus	38,039.1	0.1	99.9	C
Luxembourg	20,285.6	0.1	100.0	C
EU 27	28,954,281.2	100.0	-	-

Джерело: Авторські розрахунки за даними Державної служби статистики України (2022a)

Примітка: В окремих випадках сума складових може не дорівнювати підсумку у зв'язку з округленням даних

Згідно **Таблиці 2**, до групи А увійшло десять країн ЄС: Німеччина, Польща, Італія, Франція, Угорщина, Чехія, Литва, Нідерланди, Іспанія, Словаччина. У 2021 р. із кожної з них було імпортовано в Україну товарів на суму від USD 923.2 млн до USD 6,284.4 млн. Частка цих країн у загальній сумі імпорту товарів з ЄС перебувала в межах від 3.2 до 21.7 %.

Своєю чергою, група В об'єднала сім країн ЄС: Австрія, Румунія, Бельгія, Швеція, Болгарія, Греція, Фінляндія. Обсяг закупівель Україною їхніх товарів перебував у межах від USD 306.1 млн до USD 860.1 млн. Їх внесок у загальну суму імпорту товарів з ЄС перебував у межах від 1.1 до

3.0 %. Різниця між нижньою позицією імпорту в групі А (USD 923.2 млн) та верхньою в групі В (USD 860.1 млн) склала USD 63.1 млн.

До групи С увійшли десять країн ЄС: Данія, Словенія, Ірландія, Латвія, Естонія, Мальта, Португалія, Хорватія, Кіпр, Люксембург. Імпорт товарів до України з кожної з них був меншим USD 306 млн. Їх частка в загальній сумі імпорту товарів з ЄС була в межах від 0.1 до 1.1 %. Різниця між нижньою позицією імпорту в групі В (USD 306.1 млн) та верхньою в групі С (USD 305.3 млн) склала USD 0.8 млн.

Загалом розкид імпортних сум коливався від USD 20.3 млн до USD 6,284.4 млн. Зауважимо, що імпорт товарів в Україну здійснювався зі всіх країн ЄС.

Результати проведеного АВС-аналізу країн ЄС за вартістю імпорту товарів в Україну в 2021 р. показано на **Рис. 2**.

Група країн	Кількість країн	Частка країн, %	Вартість імпорту, тис. дол. США	Частка імпорту, %
А	10	37.0	22,941,666.2	79.2
В	7	25.9	4,477,431.1	15.5
С	10	37.0	1,535,143.8	5.3
Разом	27	100.0	28,954,281.2	100.0

Рисунок 2. Результати АВС-аналізу країн ЄС за вартістю імпорту товарів в Україну в 2021 р.

Джерело: Авторські розрахунки на основі даних з Таблиці 2

Як бачимо, в 2021 р. 37 % країн ЄС ввезли в Україну товарів на суму USD 22,941.7 млн (79.2 % імпорту товарів в Україну з ЄС); 25.9 % країн – на суму USD 4,477.4 млн (15.5 %); 37 % країн – на суму USD 1,535.1 млн (5.3 %). Тобто вагому частку товарів (94.7 %) було імпортовано в Україну з 52.9 % країн ЄС (групи А і В).

4.3. Структурний аналіз експортно-імпортних операцій України з окремими країнами ЄС. За результатами АВС-аналізу країн ЄС за вартістю експортно-імпортних операцій з Україною, в обох випадках до групи А потрапили такі вісім країн ЄС: Польща, Італія, Німеччина, Нідерланди, Іспанія, Угорщина, Чехія, Словаччина.

Визначимо товари, які в структурі зовнішньої торгівлі України з кожною з цих країн мали найбільші частки (≥ 10 %) в 2021 р. Результати щодо експорту відображено на **Рис. 3**, щодо імпорту – на **Рис. 4**.

Країна ЄС, в яку експортовано українські товари	Товари	Частка в загальному обсязі експорту українських товарів до цієї країни, %	Вартість експорту, тис. дол. США
Польща	руди, шлаки і зола	10.6	555,902.7
	чорні метали	26.6	1,391,325.0
Італія	чорні метали	58.8	2,040,651.9
Німеччина	насіння і плоди олійних рослин	20.3	582,033.3
	руди, шлаки і зола	10.0	286,578.4
	електричні машини	15.3	438,719.1
Нідерланди	зернові культури	24.4	552,241.3
	жири та олії тваринного або рослинного походження	33.7	762,964.6
Іспанія	зернові культури	38.4	644,882.9
	жири та олії тваринного або рослинного походження	28.1	470,808.0
	чорні метали	11.8	197,772.6
Угорщина	електричні машини	59.9	971,037.8
Чехія	руди, шлаки і зола	48.7	688,686.0
	електричні машини	16.8	237,129.8
Словаччина	руди, шлаки і зола	47.8	478,086.3

Рисунок 3. Українські товари з найбільшим експортним потенціалом в окремих країнах ЄС у 2021 р.

Джерело: Сформовано автором за даними Державної служби статистики України (2022а)

Як бачимо, найбільше до визначених країн ЄС екпортувалося таких українських товарів: руди, шлаки і зола; чорні метали; насіння і плоди олійних рослин; електричні машини; зернові культури; жири та олії тваринного або рослинного походження. Їх частка в загальному обсязі

експорту товарів до окремих країн ЄС перебувала в межах від 10.0 до 59.9 %, сума – від 197,772.6 тис. дол. США до 2,040,651.9 тис. дол. США.

Країна ЄС, з якої імпортовано товари в Україну	Товари	Частка в загальному обсязі імпорту товарів з цієї країни в Україну, %	Вартість імпорту, тис. дол. США
Німеччина	реактори ядерні, котли, машини	18.8	1,181,679.7
	засоби наземного транспорту крім залізничного	16.6	1,043,398.6
Польща	засоби наземного транспорту крім залізничного	10.4	516,686.0
Італія	реактори ядерні, котли, машини	23.3	622,066.4
Угорщина	палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	15.8	247,585.4
	електричні машини	22	345,458.4
	засоби наземного транспорту крім залізничного	14.5	227,693.3
Чехія	палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	20	295,830.5
	реактори ядерні, котли, машини	13.5	200,190.6
	електричні машини	13.5	200,290.4
	засоби наземного транспорту крім залізничного	16.4	242,314.8
Нідерланди	палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	14.3	144,506.0
Іспанія	частка жодного товару не досягла рівня 10 %		
Словаччина	палива мінеральні; нафта і продукти її	10.8	99,922.2

	перегонки		
	реактори ядерні, котли, машини	17.5	161,196.4
	засоби наземного транспорту крім залізничного	23.5	216,922.9

Рисунок 4. Європейські товари з найбільшим імпорнтним потенціалом в Україні в 2021 р.

Джерело: Сформовано автором за даними Державної служби статистики України (2022а)

Як бачимо, найбільші величини імпорту з визначених країн ЄС до України спостерігалися для таких товарів: реактори ядерні, котли, машини; засоби наземного транспорту крім залізничного; палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; електричні машини. Їх частка в загальному обсязі імпорту товарів з окремих країн перебувала в межах від 10.4 до 23.5 %, сума – від 99,922.2 тис. дол. США до 1,181,679.7 тис. дол. США.

Порівнюючи **Рис. 3–4** бачимо, що переліки товарів з найбільшим експортним і імпорнтним потенціалом відрізняються, окрім електричних машин.

4.4. Вплив війни на експортно-імпорнтні операції України з ЄС в 2022 році. За даними Міністерства економіки України (2023), ЄС є головним торговельним партнером України. Так, за результатами 2022 р. питома вага торгівлі товарами та послугами з ЄС склала 53.6 % від загального обсягу торгівлі України (у 2021 р. – 39.1 %). У 2022 р. зовнішньоторговельний оборот товарів (загальна сума експорту та імпорту) між Україною та країнами ЄС склав 54,9 млрд дол. США, тобто відбувся спад на 1.5 %, порівняно з 2021 р.

Експорт товарів з України до країн ЄС у 2022 р. склав 27,9 млрд дол. США (зріс на 4.1 %, порівняно з 2021 р.), у тому числі вивезення окремих товарів змінилося таким чином:

- зернові культури – ↑141.7 %;
- жири та олії – ↑29.4 %;
- насіння і плоди олійних рослин – ↑96.5 %;
- чорні метали – ↓48.7 %;
- руди, шлаки – ↓21.0 %;
- електричні машини – ↓10.0 %;
- деревина і вироби з деревини – ↑13.2 %;
- енергетичні матеріали – ↑59.5 %.

Імпорнт товарів в Україну з ЄС склав 27,0 млрд дол. США (знизився на 6.7 %, порівняно з 2021 р.), у тому числі ввезення окремих товарів змінилося таким чином:

- енергетичні матеріали – ↑103.7 %;
- засоби наземного транспорту, крім залізничного – ↓10.5 %;

- реактори ядерні, котли, машини – ↓50.1 %;
- різне – ↑2532.7 %;
- електричні машини – ↓25.4 %;
- пластмаси, полімерні матеріали – ↓24.2 %;
- фармацевтична продукція – ↓35.9 %;
- різноманітна хімічна продукція – ↓20.2 %.

Зауважимо, що остаточні детальні дані за 2022 р. щодо товарної структури зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС Державна служба статистики України має оприлюднити 31 травня 2023 р.

5. Висновки. ЄС є головним торговельним партнером України, оскільки в 2022 р. питома вага торгівлі товарами та послугами з ЄС склала 53.6 % від загального обсягу торгівлі України.

За результатами проведеного АВС-аналізу країн ЄС за показником експорту товарів з України, до групи А увійшло дев'ять країн ЄС: Польща, Італія, Німеччина, Нідерланди, Іспанія, Угорщина, Румунія, Чехія, Словаччина. У 2021 р. до них було експортовано українських товарів на суму USD 21,082.2 млн (78.7 % українського експорту товарів до ЄС). Вартість експорту товарів до кожної з цих країн перебувала в межах від USD 999.3 млн до USD 5,227.4 млн.

За результатами проведеного АВС-аналізу країн ЄС за показником імпорту товарів в Україну, до групи А увійшло десять країн ЄС: Німеччина, Польща, Італія, Франція, Угорщина, Чехія, Литва, Нідерланди, Іспанія, Словаччина. У 2021 р. в Україну було ввезено з цих країн товарів на суму USD 22,941.7 млн (79.2 % імпорту товарів в Україну з ЄС). Вартість імпорту товарів з кожної з цих країн перебувала в межах від USD 923.2 млн до USD 6,284.4 млн.

Структурний аналіз експортно-імпортних операцій України з тими країнами ЄС, які потрапили до групи А за показниками експорту й імпорту в 2021 р., показав, що найкращий експортний/імпортний потенціал у вартісному вимірі мали такі товари:

1) у торгівлі з Польщею – руди, шлаки і зола; чорні метали (для експорту); засоби наземного транспорту крім залізничного (для імпорту);

2) з Італією – чорні метали (для експорту); реактори ядерні, котли, машини (для імпорту);

3) з Німеччиною – насіння і плоди олійних рослин; руди, шлаки і зола; електричні машини (для експорту); реактори ядерні, котли, машини; засоби наземного транспорту крім залізничного (для імпорту);

4) з Нідерландами – зернові культури; жири та олії тваринного або рослинного походження (для експорту); палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки (для імпорту);

5) з Іспанією – зернові культури; жири та олії тваринного або рослинного походження; чорні метали (для експорту);

6) з Угорщиною – електричні машини (для експорту); палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; електричні машини; засоби наземного транспорту крім залізничного (для імпорту);

7) з Чехією – руди, шлаки і зола; електричні машини (для експорту); палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; реактори ядерні, котли, машини; електричні машини; засоби наземного транспорту крім залізничного (для імпорту);

8) зі Словаччиною – руди, шлаки і зола (для експорту); палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; реактори ядерні, котли, машини; засоби наземного транспорту крім залізничного (для імпорту).

Війна в Україні вплинула на її торгівлю з країнам ЄС таким чином: у 2022 р. зовнішньоторговельний оборот товарів знизився на 1.5%, порівняно з 2021 р., у тому числі відбулося зростання експорту товарів на 4.1% (переорієнтація на безпечні канали перевезення товарів) і зниження імпорту на 6.7% (зменшення попиту на окремі групи іноземних товарів).

Задля окреслення шляхів подальшої економічної співпраці між Україною та країнами ЄС, доцільно також вивчити товарну структуру зовнішньої торгівлі України на основі остаточних детальних даних Державної служби статистики України за 2022 р.

References

- Blikhar, M. M. (2009). Suchasnyi stan i perspektyvy zovnishnoi torhivli Ukrainy z krainamy Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy (Current state and prospects of Ukraine's foreign trade with the countries of Central and Eastern Europe). *Ekonomika ta Derzhava*, 10, 13-16. (In Ukrainian).
- Didkovska, B. V. (2013). Zovnishnia torhivlia tovaramy Ukrainy z krainamy Zakhidnoi Yevropy (Foreign trade of Ukraine with West-European countries). *Biznes Inform*, 4, 62-67. (In Ukrainian).
- Kastakova, E., & Bebiakova, D. (2016). Evaluation of the current foreign trade relations between Slovakia and Ukraine affected by the global changes in the world economy. *Studia Commercialia Bratislavensia*, 9(34), 143-153. <https://doi.org/10.1515/stcb-2016-0014>
- Koliadenko, S., Andreichenko, A., Galperina, L., Minenko, S., & Kovylyna, M. (2020). Analysis and forecasting of Ukrainian agrarian exports to the EU countries. *Agricultural and Resource Economics-International Scientific E-Journal*, 6(3), 29-47. <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.03.02>
- Korovaichenko, N. Yu., & Shevchenko, L. V. (2015). Vplyv vnutrishnikh ta zovnishnikh shokiv na rozvytok torhivli Ukrainy z FRN (The Influence of internal and external shocks on the trade between Ukraine and FRG). *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, 3, 81-89. (In Ukrainian).

- Lazhnik, V., Maister, A., & Puhach, S. (2019). Spatial differentiations of trade links between Ukraine and Czechia. *AUC Geographica*, 54(1), 37-47. <https://doi.org/10.14712/23361980.2019.4>
- Lazhnik, V., Puhach, S., & Maister, A. (2020). Regional differentiation of commodity trade of Ukraine with Poland. *Geographia Polonica*, 93(3), 421-442. <https://doi.org/10.7163/GPol.0181>
- Lyskova, L. M. (2017). The effects of the increase in trade cooperation between Ukraine and EU in agricultural sector: Empirical evaluation. *Scientific Bulletin of Polissia*, 1(3), 83-91.
- Malyarets, L. M., Otenko, V. I., Otenko, I. P., & Fatyanov, D. (2022). Monitoring the development of the export and import potential of the regions. *Montenegrin Journal of Economics*, 18(2), 39-50. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2022.18-2.4>
- Matyushenko, I., Hlibko, S., Prokopenko, O., Ryznikov, V., & Khanova, O. (2021). Assessment of innovation cooperation of Ukraine and Scandinavian countries in terms of the new industrial revolution. *Estudios de Economia Aplicada*, 39(6): Special Issue: Innovative Development and Economic Growth in the CIS Countries. <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5306>
- Ministry of Economy of Ukraine. (2023). Biuletyn stanu torhovelnykh vidnosyn mizh Ukrainoiu ta YeS u 2022 rotsi (Bulletin of the state of trade relations between Ukraine and the EU in 2022). <http://surl.li/fnmsz> (In Ukrainian).
- Moroz, S., Nagyova, L., Bilan, Y., Horska, E., & Polakova, Z. (2017a). The current state and prospects of trade relations between Ukraine and the European Union: the Visegrad vector. *Economic Annals-XXI*, 163(1-2), 14-21.
- Moroz, S., Pirmatov, K., Horska, E., Nagyova, L., & Polakova, Z. (2017b). The effect of selected economic indicators on export of goods of regions of Ukraine. *Montenegrin Journal of Economics*, 13(2), 141-150. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2017.13-2.9>
- Motoryn, R., Prykhodko, K., & Slusarczyk, B. (2020). Asymmetry of foreign trade turnover between Ukraine and Poland. *Statistics in Transition*, 21(2), 143-156. <https://doi.org/10.21307/stattrans-2020-017>
- Nagyova, L., Horakova, M., Moroz, S., Horska, E., & Polakova, Z. (2018). The analysis of export trade between Ukraine and Visegrad countries. *E & M Ekonomie a Management*, 21(2), 115-132. <https://doi.org/10.15240/tul/001/2018-2-008>
- Pidhirna, V. N. (2011). Rozshyrennia rivnia vidkrytosti natsionalnykh ekonomik Ukrainy ta Rumunii dlia zovnishnoi torhivli ta investytsii (Expanding the level of openness of the national economies of Ukraine and Romania for foreign trade and investment). *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia "Ekonomichna"*, 970, 300-304. (In Ukrainian).

- Polkovnychenko, S. O., & Nahorni, P. V. (2018). Zovnishnia torhivlia Ukrainy z Yevrosoiuzom u konteksti realizatsii natsionalnykh interesiv (Foreign trade of Ukraine with the European Union in the context of realization of national interests). *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, 4, 20-27. (In Ukrainian).
- State Statistics Service of Ukraine. (2022a). *Krainy za tovarnoiu strukturoiu zovnishnoi torhivli Ukrainy za sichen-hruden 2021 roku (Countries by commodity structure of Ukraine's foreign trade for January-December 2021)*. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. <http://www.ukrstat.gov.ua> (In Ukrainian).
- State Statistics Service of Ukraine. (2022b). *Ukraine's Foreign Trade in Goods with EU, 2021*. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Totska, O. (2022a). Forecast modeling of foreign trade in agricultural complex products between Ukraine and Romania. *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, 22(3), 777–782.
- Totska, O. (2022b). Forecasting the value of the export of Ukrainian agricultural products based on fuzzy sets. *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, 22(4), 751-760.
- Totska, O. (2022c). The value dimension of Ukrainian exports of grain crops, fats and oils to European Union countries. *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, 22(3), 767–770.
- Totska, O. (2022d). Ukraine and Romania: financial aspects of trade in agricultural products. *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, 22(3), 771–776.
- Tsygankova, T., Obolenska, T., Yatsenko, O., Lyskova, L., & Sovenko, O. (2020). Priority formats of trade integration of countries. *Financial and Credit Activity-Problems of Theory and Practice*, 3(34), 460-469.
- Vasylieva, N. (2021). Food security in times of Covid-19: Price aspects in Ukraine and neighboring EU countries. *Montenegrin Journal of Economics*, 17(3), 21-30. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2021.17-3.2>
- Vošta, M., Musiyenko, S., & Abrahám, J. (2016). Ukraine-EU Deep and Comprehensive Free Trade Area as part of Eastern Partnership initiative. *Journal of International Studies*, 9(3), 21-35. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2016/9-3/2>
- Yatsenko, O., Reznikova, N., Karasova, N., Musiiets, T., Lavrinenko, O., & Nitsenko, V. (2020). Modernization of the format of Ukraine's trade integration with the EU in the conditions of implementation of the DCFTA. *Problemy Zarzadzania-Management Issues*, 18(4), 101-124. <https://doi.org/10.7172/1644-9584.90.6>